

Oikeusministeriö
PL 25
00023 Valtioneuvosto

Lausuntopyyntönnö 8.9.2010

”Nuorten ääni – aikuisten uurna?”; äänioikeusikärajatyöryhmän raportti

Oikeusministeriön asettaman työryhmän tehtävänä on ollut arvion tekeminen kunnallisvaalien äänioikeusikärajan alentamisen mahdollisista vaikutuksista. Lisäksi on pitänyt selvittää

- miten äänioikeusikärajan alentamista kunnallisvaaleissa voitaisiin käytännössä kokeilla ja mitä lainsäädäntömuutoksia kokeilu vaatisi
- mahdollisen kokeilun kustannuksia ja
- miten kokeilua voitaisiin käytännössä arvioida.

Työryhmä on toimeksiantonsa mukaisesti selvittänyt äänioikeusikärajan alentamista vain kunnallisvaaleissa. Toimeksianto ei siis ole koskenut lainkaan valtiollisia vaaleja. Toimeksiannossa on myös rajattu ikärajan alentaminen vain 16 vuoteen. Kuten työryhmän raportista ilmenee, 16 vuotta on vain yksi porras nuorten oikeudellisen aseman määrittelyssä. Paljon enemmän oikeuksia ja velvollisuuksia on kytketty esimerkiksi 15 vuoden ikään.

Toimeksiantonsa mukaisesti työryhmä on selvittänyt edellytyksiä äänioikeusikärajan alentamiseen. Työryhmä ei ole ottanut kantaa siihen, pitäisikö äänioikeusikärajaa alentaa, vaan laatinut toimeksiannon mukaisen arviomuistion asiaan liittyvistä näkökohdista. Ikärajan alentaminen on mitä suurimmassa määrin poliittinen päätös. Kuten työryhmän raportista myös ilmenee, alentaminen vaatii perustuslain muuttamista normaalissa perustuslain säätämisjärjestyksessä eli käsittelyä kahdessa eduskunnassa. Näin ollen muutos voisi aikaisintaan tulla voimaan vuoden 2016 kunnallisvaaleissa.

Työryhmälle annettu toimeksianto on tähdännyt siihen, että työryhmän raportti on käytettävissä vuoden 2011 eduskuntavaalien jälkeistä hallitusohjelmaa laadittaessa. Hallitusohjelman sisällöstä riippuu, ryhdytäänkö äänioikeusikärajaa alentamaan.

Vaali- ja osallistumisoikeuksista säädetään Suomen perustuslain 14 §:ssä. Pykälän 1 momentissa säädetään äänioikeudesta ja vaalikelpoisuudesta valtiollisissa vaaleissa ja pykälän 2 momentissa äänioikeudesta kunnallisvaaleissa. Kunnallisvaaleissa äänioikeus on myös maassa vakinaisesti asuvilla ulkomaalaisilla, kun taas valtiollisissa vaaleissa äänioikeus on vain Suomen kansalaisilla.

Äänioikeusikä koskee samalla tavoin kaikkia Suomessa järjestettäviä vaaleja. Voi hyvin kysyä, onko asian rajaaminen vain kunnallisvaaleihin asianmukainen. Kunnallisvaalien asettamisella eri asemaan ei ole kovin kestäviä perusteita. Työryhmän raportissakaan ei asiaa liiemmästi arvioida, koska sen toimeksianto koski vain kunnallisvaaleja. Kaikissa vaaleissa on kuitenkin äänestäjän näkökulmasta sama tilanne eli ääni annetaan henkilöehdokkaalle. Näin ollen samoin perustein voitaisiin arvioida äänioikeusikärajan alentamista kaikissa vaaleissa. Kysymyksenasettelu ja henkilövalinta voivat olla jopa helpompia esimerkiksi presidentinvaalissa kuin kunnallisvaaleissa.

Ikärajan alentaminen vain kunnallisvaaleissa synnyttää mielikuvan myös siitä, että kunnallisvaalit olisivat jotenkin vähempiarvoiset muihin vaaleihin verrattuna, kun äänioikeusikärajaa voitaisiin alentaa juuri kunnallisvaaleissa. Tosiasia kuitenkin on, että yhden äänen merkitys kunnallisvaaleissa on paljon suurempi kuin valtiollisissa vaaleissa.

Jos äänioikeusikärajaa lähdetään alentamaan, Kuntaliiton hallitus katsoo, että äänioikeusikärajan alentamisen tulisi koskea samalla tavoin kaikkia vaaleja, myös valtiollisia vaaleja.

Eri asia on, onko ikärajan alentamista syytä ryhtyä valmistelemaan. Äänioikeusikärajan alentamisen puolesta voidaan esittää perusteita, mutta yhtä hyviä perusteita voidaan esittää myös vastaan. Vasta-argumenteista painavin on se, että sääntely erottaisi äänioikeuden, joka on yksi tärkeimmistä perusoikeuksista, yleisestä täysi-ikäisyydestä. Ongelma olisi myös äänioikeuden ja vaalikelpoisuuden eriyttäminen toisistaan.

Kuntaliiton hallitus ei pidä äänioikeusikärajan ja täysi-ikäisyyden erottamista toisistaan perusteltuna. Äänioikeusikärajan alentaminen pitäisi kytkeä kokonaisarvioon siitä, onko täysi-ikäisyysikärajaa syytä alentaa. Äänioikeusikärajan tulisi siis seurata täysi-ikäisyyttä.

Työryhmän toimeksiannossa pidetään lähtökohtana, että ikärajan alentamista ensin kokeiltaisiin. Kokeilukin vaatisi kuitenkin perustuslain muuttamista eikä perustuslain väliaikaista muuttamista voida pitää asianmukaisena, kun kysymys on tärkeästä perusoikeudesta. Kokeilu pitäisi yhdenvertaisuussyistä toteuttaa koko maassa eikä vain tietyissä kokeilukunnissa. Lisäksi ikärajakokeilun objektiivinen arviointi olisi lähes mahdotonta.

Edellä mainituista syistä Kuntaliiton hallitus ei kannata äänioikeusikärajan alentamisen kokeilemistä. Jos täysi-ikäisyyden ikärajaa ja äänioikeusikärajaa kokonaisvaltaisen harkinnan perusteella päätetään alentaa, se tulee tehdä pysyvästi.

Äänestysikärajan alentaminen voidaan nähdä eräänä keinona nuorten aktivoimiseksi. Huomiota on kuitenkin myös kiinnitettävä demokratian vahvistamiseen ennen kaikkea kouluissa ja opettajakoulutuksessa. Valtioneuvoston 4.2.2010 hyväksymässä periaatepäätöksessä demokratian edistämiseksi Suomessa asetetaan tavoitteeksi madaltaa kynnystä käsitellä kouluopetuksessa poliittisia ja yhteiskunnallisia sisältöjä sekä vaikuttamiskeinoja. Myös opetussuunnitelmia uudistettaessa arvioidaan, miten demokratiakasvatusta voidaan vahvistaa. Kuntaliitto pitää tätä kehitystä myönteisenä.

Nuorten ikäluokkien kiinnittyminen kuntaympäristöön on merkittävä asia ajatellen kansanvaltaista ja itsehallinnollista järjestelmää ja laajapohjaista kuntalaisten osallistumista. Nuorten osallistumisen kannalta on merkittävää, että valtaosassa kuntia toimii erilaisia nuorten vaikuttajaryhmiä, joilla on asema kunnan päätöksentekoprosessissa.

Perusoikeuksien toteutumisen näkökulmasta alle 18-vuotiaiden jättämistä vaalidemokratian ulkopuolelle voidaan pitää epäkohtana.

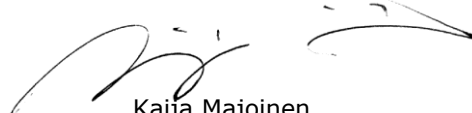
Toisaalta perustuslaissa säädetään nimenomaisesti äänioikeudesta, joka on lainsäätäjän ja poliittisen järjestelmän tekemä arvovalinta. Perustuslain muuttaminen tältä osin vaatii kokonaisarvion tekemistä vaali- ja osallistumisoikeuksista perusoikeutena.

Tämän lausunnon on hyväksynyt Suomen Kuntaliiton hallitus 28.10.2010 pitämässään kokouksessa.

SUOMEN KUNTALIITTO

Kari-Pekka Mäki-Lohiluoma
toimitusjohtaja

Kaija Majoinen
kehitysjohdaja